

HILVARENBEEKSE UITVAARTEN IN HET KERSTJAAR 1562–1563

L.F.W. ADRIAENSSEN

Afkortingen

GAH Gemeentearchief 's-Hertogenbosch
SAOW Streekarchief Oisterwijk

In het rechterlijke archief van Hilvarenbeek berust de oudste kerkrekening van de heerlijkheid.¹ Het eerste blad, waarop het rekeningjaar moet zijn aangeduid, ontbreekt, maar uit de opgesomde posten kan worden opgemaakt dat het gaat om 1563. Het inkomen uit het verhuren van het kerkhof (voor het gras) over dat jaar wordt namelijk verantwoord, terwijl ook wordt gerept van de bouwwerkzaamheden aan de noorderbeuk van de kerk, waarvoor in 1562 geld was vrijgemaakt.²

Het sterftecijfer van zevenenveertig personen gedurende een heel jaar spoot niet erg met het gangbare overlijdenspromillage van 30, dat op de Hilvarenbeekse bevolking van ongeveer 2500 hoofden vijfenzeventig doden zou hebben moeten kosten, dus aanzienlijk meer dan het aantal geregistreerden. Oftewel: een dodenaantal van 0,3% zou strikt genomen wijzen op ongeveer 1550 Benaars. Nu telde Hilvarenbeek in 1437–1526 gemiddeld 2280 inwoners en in het laatste decennium van de zestiende eeuw tussen de 1650 en 1950.³ Tussen de cijfers uit 1526 en 1597 (respektievelijk 495 en 392 bewoonde haardsteden met elk een huishouden van gemiddeld vijf personen) zou dat uit 1563 met 313 huishoudens volstrekt uit de toon vallen, zeker als het wordt vergeleken met de (niet erg exacte, dus even betrouwbare) opgave van meer dan 2000 kommunikanten die Hilvarenbeek voor het uitbreken van de Opstand zou hebben geteld, dat is een bevolking van meer dan 3000 zielen.

Een enkel jaar heeft overigens weinig of geen statistische betekenis.

De Hilvarenbeekse kerkrekeningen⁴ liepen van Kerstmis tot Kerstmis. Uit de volgende uitvaarten tussen Kerstmis 1562 en Kerstmis 1563 werden inkomsten getrokken:

1. **Zegher Adriaen Zeghers vrouw.** Zij heette Marijken Henricx van Spreuwel des jongen en woonde met haar man Zegher Adriaen Seger Aerts te Esbeek *aende Broecksijde*.⁵
2. **Heyn Scheyven vrouw.**
3. **Jan Goessens kind op Rovert.**
4. **Steven Peters van den Poel kind.** Steven was getrouwd met

1. SAOW, Hilvarenbeek R 246.
2. L.F.W. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog en onder de generaliteit. Sociale en economische geschiedenis van een Kempens dorp tussen 1400 en 1800* (Hilvarenbeek, 1987) 165.
3. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 406, 409, 410. J. Lijten, „De keerzijde van gewestelijke leningen”, *Campinia*, XXI (1991) 62.
4. Een serie, te beginnen met het Kerstjaar 1622–1623, wordt bewaard op het SAOW in het oud administratief archief van Hilvarenbeek onder nummer 4284 e.v.
5. L. Adriaenssen, „Elf generaties Moonen. Namen, data, anekdotes”, *De Brabantse Leeuw*, XIX (1970) 19.

6. GAH, R 1379, f 428^v, 17 juli 1561.
7. GAH, R 1360, f 170, 17 maart 1552.
8. SAOW, Hilvarenbeek R 60, f 45^v, 25 september 1562.
9. SAOW, Hilvarenbeek R 25, f 223, 3 februari 1553.
10. SAOW, Hilvarenbeek R 27, f 23^v, 7 februari 1567.
11. SAOW, Hilvarenbeek R 26, f LXIX, 9 december 1562.
12. SAOW, Hilvarenbeek R 24, f 109^v, 31 januari 1531: Jan Goessens Gerit Luyten koopt een huis c.a. te Esbeek.
13. SAOW, Hilvarenbeek R 26, f LXVI, 16 december 1560: Pauwels Peters van der Schoot en zijn vrouw Cornelia Jan Henrick Jan Wouters. R 61, ongef., 29 januari 1574: Pauwels en zijn zwager Joris van Baerle. GAH, R 1411, f 187, 6 maart 1566: Pauwels Peter Everdys.
14. H. Bots, J. Matthey en M. Meyer, *Noordbrabantse studenten 1550-1750*, 292, no 1450.
15. SAOW, Hilvarenbeek R 29, f XXVII, 17 mei 1574. Vgl. R 25, f 24^v, 13 april 1550.
16. L.F.W. Adriaenssen, „De erfgenamen van heer Ghijzel Back. § 14. Van der Byestraten”, *De Brabantse Leeuw*, XL (1991) 181, 182.
17. SAOW, Hilvarenbeek R 27, f 65, 11 maart 1566.
18. L.F.W. Adriaenssen, *Non omnia possumus omnes. Genealogie van het geslacht Van den Nieuwenhuysen 1400-1800* ('s-Hertogenbosch, 1988) 192. L.F.W. Adriaenssen, „De erfgenamen van heer Ghijzel Back. § 12. Metten”, *De Brabantse Leeuw*, XL (1991) 98.
19. SAOW, Hilvarenbeek R 26, f LXXXIV, 10 december 1562; f LXXXVIII^v, 4 januari 1563.

- Conegont Goyaerts Aleyten van den Hertganck en zat als hoevenaar op *de Craenmeer*, een boerderij in de herdgang Esbeek.
5. **Meeusken Heyn Bonaerts vrouw.** Henrick Jan Bonaerts en zijn vrouw Bartholomea Aerts van Dun verkochten in 1561 land te Esbeek.⁶ Misschien was Henrick eerder getrouwd geweest: in 1552 gaven Henrick Jan Bonaerts en zijn vrouw Marie Dirck Bettens hun huis in de Gelderstraat aan hun kinderen Dirck, Cornelis, Marie (gehuwd met Geraert Lambrecht Daniels) en Adriaen (onmondig).⁷
  6. **Maryken int gasthuys.** Het gasthuis was een tehuis voor arme oude mannen en Maryken was de dienstmaagd.
  7. **Een kind van Antwerpen, bij Adriaen van Rietberghen gestorven.**
  8. **Daniel Willems kind.** In september 1562 handelde heer Cornelis Willem Wyten in zake de boedel van wijlen zijn broer Daniel.⁸ Zij waren kinderen van Willem Wyten Henricss en Geertruyt Denen.⁹ Er was echter ook een Daniel Willem Willems, die (evenals Daniel Willems Wyten) was gegoed te Esbeek.¹⁰ Daniels Willems is gehuwd met Margriet Jan Henrick Adriaens van Dun.¹¹
  9. **Jan Goessens vrouw op Rovert.**¹²
  10. **Lyntken Peter Loyen dochter.**
  11. **Pauwels van Schoot dochter.** Haar vader heette Pauwels Peter Everdijs van der Schoot.¹³
  12. **Mr Laureys Everaerts kind.** Mr Laureys Everaerts Schellekens van Gorop is in 1531 geboren te Diessen als zoon van Everaert Joerden Scellekens van Gorop en Anneken Corstiaen Claessen van Wuestenborch. Hij studeerde sinds 1549 of 1550 vrije kunsten en rechten te Leuven¹⁴ en vestigde zich in 1574 als advocaat te 's-Hertogenbosch. Voordien heeft hij blijkbaar nog te Hilvarenbeek gepraktizeerd. Zijn vrouw was een Bossche en heette Elisabeth Willem Gielis van Broeckhoven.
  13. **Claes van Lyempt zoons kind.** Drie zonen hadden Claes Adriaens van Laerschot geheten van Liempt en Kathelyn Aerts van Gorp: Henrick, Lambrecht en Adriaen.¹⁵ Lambrecht was gehuwd met Maryken Jan Corstens, dochter van Jan Corstiaens Aben geheten de Molder en van Willem Jan Wouter Reyners.¹⁶
  14. **Wouter Henrick van Hoeff zoons kind.** Wouter was een van de kinderen van Henrick Henrikex van Hoofve en Cornelia Wauter Melis te Esbeek.¹⁷
  15. **Ancem Gielis Erven zoon,** de zoon van Gielis Dierck Erffven Voss en Clementken natuurlijke dochter heer Ancems van den Broeck.¹⁸
  16. **Jan Leenen zoon.** Hij kan worden vereenzelvigd met Peter, rond de jaarwisseling van 1562 en 1563 de onmondige zoon van Jan Adriaens van Spreuwel alias Leenen (zo genoemd naar zijn moeder Leen Peters van den Sanden) en van Jut Jans van Eynde.¹⁹

20. SAOW, Hilvarenbeek R 29, f LXXXV^y, 12 december 1575.
21. SAOW, Hilvarenbeek R 59, f 1, januari 1543. GAH, R 1327, f 230^y, 23 maart 1538. R 1329, f 158, 13 januari 1539. R 1344, f 51, 31 maart 1545. R 1394, f 421^y, 31 januari 1571. R 1395, f 395, 3 april 1571. L.F.W. Adriaenssen, „De erfgenamen van heer Ghijssel Back. § 13. Nouwen”, *De Brabantse Leeuw*, XL (1991).
22. SAOW, Hilvarenbeek R 28, f 78^y, 6 september 1568.
23. In 1574 is de huisvrouw van Henrick Lodewyck Peter Elens: Maryken Goyaerts van Spreuwel (SAOW, Hilvarenbeek R 27, f VI, 11 januari 1574). In 1562 is Margriet Wilhoerts van Eynde de huisvrouw van Henrick Anthonis Loyen (R 26, f XV^y, 3 februari 1562). Onzeker is of Thomas en beide Heynen iets met elkaar te maken hadden.
24. SAOW, Hilvarenbeek R 27, f 110, 10 juni 1566 (Elisabeth was een dochter van Wilhort Jans Verspaendonck en Elizabeth Jan Dierckx Roeloffs).
25. SAOW, Hilvarenbeek R 26, f 42, 4 december 1560.
26. SAOW, Hilvarenbeek R 31, f 77^y, 12 december 1581: Oth koopt de heff van een stede, huis en hoeve aan de Voort; f 192, 8 juni 1584. R 32, f 230^y, 10 maart 1590.
27. SAOW, Hilvarenbeek R 33, f 109^y, 2 november 1593.
28. SAOW, Hilvarenbeek R 27, f 5, december 1565 of januari 1566. Vgl. R 26, f 11^y, 3 februari 1560: Jan Claes die Gruyter, erfgenaam van Jan Jan Sledden te Esbeek, zoon van Jan Jan Sledden en Maryken Claes de Gruyter.
29. SAOW, Hilvarenbeek R 246.
30. SAOW, Hilvarenbeek R 26, f XIII, 29 januari 1561. Rentmeester-Generaal 202, f CLXXXIX^y, GAH, R 1345, f 231, 14 juli 1546.
31. SAOW, Hilvarenbeek R 33, f 78^y, 20 januari 1593. Adriaenssen, *Non omnia possumus omnes*, 245.
17. **Cornelis de Laet kind**. In 1575 verschijnt voor schepenen een *Cornelis Henricxzoen van Dun diemen heyt Cornelis de laeth*.²⁰
18. **Lyn Mussen kind**.
19. **Barber Loyen**, begraven in de kerk.
20. **Jan van Hulsels kind**. In 1538–1571 wordt Jan Gerit Hermans van Hulsel, afkomstig van Hulsel onder Poppel en woonachtig aan de Gemene Plaats te Hilvarenbeek, gezien als de echtgenoot van Kathelyn Adriaen Rembouts.²¹
21. **Wouter Henrick van Hoeffs zoons vrouw**.
22. **Neel Sledden dochter**. Cornelis Jan Sledden en zijn vrouw Heylwich Wytman Raessen²² waren misschien haar ouders.
23. **Thomas Loyen vrouw**. Blijkens dezelfde kerkrekening ontving de kerkmeester 12 stuivers van *Heyn Loyen huysvrouwe*²³ in syns moeders plaetse te sitten met Jan Aert Celen huysvrouwe voer beyde heuren leven inder kercken te gebruycken; het betreft het recht op een zitplaats.
24. **Ariaen die Gruyter kind**. Adriaen Claes de Gruyter en Elisabeth Wilborts Verspaendonck, zijn vrouw in 1566, zullen de ouders zijn geweest.²⁴ Adriaen had in 1560 een huis bij het koor van de kerk te Hilvarenbeek gekocht.²⁵
25. **Heyn van Eynde**.
26. **Jan Symons van Pepingen kind**.
27. **Mayken Bonaerts kind**.
28. **Othto Willem Bruers zoon vrouw**. Oth Wilm Bruers²⁶ was een zoon van Willem Jan Bruers en Beatrijs Dirck Peter Ghennen. Van zijn broers Peter de oude en de jonge woonde junior te Esbeek.
29. **Ariaen Meeus Cornelis vrouw**.
30. **Jan Sgruyters kind**. Jan Peters de Gruyter en Neeltken Ghysbrechts van Buerden kregen omstreeks 1565–1575 kinderen.²⁷ In 1566 is er sprake van de erfgenamen van wijlen Jan Claes de Gruyter en Heylwich Peter Moonen aan de Westerswijk.²⁸
31. **Een buitenkind**.
32. **Een kind van Esbeek**.
33. **Jan Gielis kind**.
34. **Een kind van Antwerpen, gestorven bij Anna Jacop Bax vrouw**.
35. **Haesken Quentkens**. In de weesrekening van de kinderen van Jan Schilders²⁹ wordt een uitgave verantwoord van 6 stuivers loord voor Cornelis Quentkens dochter, die in 1556 na Pasen vijf hemden maakte.
36. **Korffhuysen**. Voluit heette hij Cornelis Henrick Otten alias Korffhuysen.³⁰ Hij was een zoon van Henrick Otto Wouters en Heylwich Wouter Wyten, die op de Biest hadden gewoond.
37. **Marten die Pelser kind**. In 1593 worden Merten Adriaen de Pelser, schoenmaker, en zijn zoon Merten gezien.³¹
38. **Peter Martens kind**. Als zijn vader komt Peter Merten Daniels

32. SAOW, Hilvarenbeek R 27(III), f 3, 18 maart 1567.
33. SAOW, Hilvarenbeek R 27(II), f 38^v, 11 februari 1566.
34. SAOW, Hilvarenbeek R 30, f 11^v, 12 januari 1577.
35. SAOW, Hilvarenbeek R 30, f 126, 3 augustus 1578.
36. L.F.W. Adriaenssen, *Geschiedenis van de families Trompenaars, Trijpener, Trompeneers, Trimpeners, Trompen en Tromp in de Brabantse en Limburgse Kempen, 1347-1989* (Amsterdam, 1989) 325.
37. SAOW, Hilvarenbeek R 27(III), f 61^v, 29 november 1567. R 28, f 4, 2 januari 1568.
38. SAOW, Moergestel R 44 (oud), f 43^v, 30 mei 1559.
39. SAOW, Hilvarenbeek R 61, f 92, 11 augustus 1573.
40. GAH, R 1382, f 143, 19 maart 1561. SAOW, Hilvarenbeek R 27, f 108, 10 juni 1567.
41. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 141.
42. SAOW, Hilvarenbeek R 24, f 275, 27 augustus 1532; f 326, 28 augustus 1533. R 25, f 79, 7 februari 1551.
43. SAOW, Hilvarenbeek R 27, f 60^v, 27 januari 1566.
44. SAOW, Hilvarenbeek R 26, f 11^v, 3 februari 1560.
45. SAOW, Hilvarenbeek R 25, f 47^v, 14 september 1550.

in aanmerking, die in 1567 zijn hoeve op het Hoogeinde onder Esbeek verkocht.³² Hij wordt ook Peter Jan Marten Deenen genoemd.³³

39. **Peter Ancems optie Laren kind.** In 1577 deelden de kinderen van Anshem Peter CortJans en Heylwich Peters van Hooff alias van Aken de ouderlijke nalatenschap. Zij hadden drie zonen: Peter, Peter en Jan-, van wie Jan wijlen was. Peter de jonge erfde de hoeve *ter stede geheyten Esbeeck opte Laeren*.³⁴ Onbekend is, wiens kind in 1563 stierf, dat van senior of junior. Evenmin is bekend of Martynken Cornelis Henrick Otten alias Corffhuysen was getrouwd met senior of junior.
40. **Schellen Dries dochter kind.** Godschalck Andries Wouter Schellekens van Gorop had drie dochters:³⁵
- Andriesken Schellen Dries, die trouwde met Jan Peter Geertruyden en daarna met Jacob Claes van den Broeck.
  - Lysbeth Godtschalck Andries, gehuwd met Geraert Willems Geertruyden.³⁶
  - Mariken Schellens, gehuwd met Jan Jan Geraert Luyten.
41. **Peter Peter Pauwels zoons vrouw.** Peter Peter Pauwels en zijn vrouw Maryken Henrick Bonaerts verkochten in in 1567 een akker onder Esbeek. Een jaar later kompareren Peter en zijn vrouw Maryken, dochter van Henrick Bonaerts bij Maryken Dirck Bettens.³⁷
42. **Jan Huybrecht Aerts kind.** Jan woonde aan de Gemene Plaats en was gehuwd met Adriaentken Willem Rysbosch, dochter van Willem Meeus Rijsbosch en van Marie Claes Otten.³⁸ Adriaentken hertrouwde met Hans Weckerle.³⁹
43. **Jan die Jonge kind.** De Jonge is een algemene aanduiding, die in 1563 nog juist niet als familienaam te Hilvarenbeek voorkomt. De zeventiende-eeuwse Hilvarenbeekse voermansfamilie De Jonge stamde van Jan Jan Jans Luyten de jonge, die in 1561-1567 wordt gezien met zijn vrouw Elysabeth Gielis Jan Thomas.⁴⁰
44. **Goessen heer Jan Naets kind.** Goessen was een bastaard van de priester Jan Naes⁴¹, die een zoon was van Adriaen Jonaes en van Aleyt natuurlijke dochter Jans van Gorop.⁴²
45. **Jan die Gruyter.** Vermoedelijk Jan Claess de Gruyter (zie hierboven onder 30), die immers in 1560 à 1566 overleed.
46. **Aert Boschmans moeder.** Zij heette Anna Peter Stevens, was getrouwd met Aert Peter Fiers alias Bosmans en had bij hem behalve Aert nog minstens twee kinderen.⁴³ Peter Stevens en Heylwich Claes die Gruyter waren haar ouders.⁴⁴
47. **Jan Back int gasthuis.** Op verzoek van zijn familie was Jan Jan Baxs in 1550 opgenomen in het Jan van Spreuwelmanhuis.⁴⁵